

УДК 338.22

В. Шевченко

V. Shevchenko

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МУНІЦИПАЛЬНОМУ РІВНІ****PRIORITY WAYS OF DEVELOPMENT AND SUPPORT
OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY AT THE MUNICIPAL LEVEL**

У статті визначені основні пріоритетні напрямки розвитку та підтримки підприємств малого та середнього бізнесу на муніципальному рівні. Сформульовані принципи підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва в рамках реалізації муніципальної політики. Доведено, що реалізація запропонованих напрямків підтримки малого підприємництва дасть змогу на місцевому рівні формувати сприятливе підприємницьке середовище, полегшити оперативний контроль реалізації програм розвитку та утворювати в місті та регіоні мережі установ, які надаватимуть підтримку великим і малим підприємствам у пошуку потенційних партнерів для співпраці і в цілому сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності малого підприємництва міст.

Ключові слова: підприємництво, бізнес, місцеве самоврядування, інвестиційна привабливість, інфраструктура.

В статье определены основные приоритетные направления развития и поддержки предприятий малого и среднего бизнеса на муниципальном уровне. Сформулированы принципы поддержки субъектов малого и среднего предпринимательства в рамках реализации муниципальной политики. Доказано, что реализация предложенных направлений поддержки малого предпринимательства позволит на местном уровне формировать благоприятную предпринимательскую среду, облегчит оперативный контроль реализации программ развития и даст возможность создавать в городе и регионе сети учреждений, которые будут оказывать поддержку крупным и малым предприятиям в поиске потенциальных партнеров для сотрудничества и в целом будут способствовать повышению конкурентоспособности малого предпринимательства городов.

Ключевые слова: предпринимательство, бизнес, местное самоуправление, инвестиционная привлекательность, инфраструктура.

In the article the main priorities for development and support of small and medium businesses at the municipal level are defined. Principles of supporting of subjects of small and medium enterprises in the framework of the implementation of municipal policy are formulated. It is proved that the implementation of the proposed areas of support of small business will at the local level to form a favorable business environment, facilitate the operational monitoring of the implementation of development programmers and will provide an opportunity to build in the city and region network of institutions that will support large and small businesses in search of potential partners for cooperation and will generally enhance the competitiveness of small business cities.

Keywords: entrepreneurship, business, local government, investment attraction, infrastructure.

Постановка проблеми. Світовий досвід підтверджує, що підприємництво – важлива складова частина ринкової економіки, без якої не може бути гармонійного суспільного розвитку. Воно багато в чому визначає темпи економічного зростання, структуру і якість валового національного продукту. Цей сектор є іманентним, внутрішнім елементом ринкової інфраструктури. Високий рівень розвитку підприємництва виступає необхідним доданком сучасної моделі ринкового господарства. Воно сприяє підтримці конкурентного тону в економіці, створює природну соціальну опору суспільному пристрою, формує новий соціальний лад суспільства.

Реформування українського суспільства, побудова основ соціально орієнтованої ринкової економіки зіткнулася з складними проблемами, що не мали аналогів в світовій практиці. Стрімкий і необдуманий відхід держави з управління економікою привів суспільство в украї нестабільний стан: корупція, злочинність, повсюдне порушення законів стали повсякденним явищем в суспільстві. В Україні так і не сформувалося чіткої взаємодії і взаєморозуміння в системі влада-підприємці-суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти розвитку малого підприємства в Україні досліджувалися та представлені у працях як закордонних, так і вітчизняних науковців, а саме: В. Виговської, З. Варналія, Г. П'ятницької, М. Харченко, Л. Лебедевої, Ю. Долгорукова та ін. Разом з тим чимало питань стосовно малого бізнесу в Україні на сьогодні лишаються ще не достатньо вивченими та потребують подальшого розгляду.

Метою статті є визначення та розробка ефективної моделі взаємодії держави і малого підприємства, це на сьогоднішній день є актуальним питанням як для України в цілому, так для її міст зокрема.

Вклад основного матеріалу. В питаннях економічної діяльності органи місцевого самоврядування поєднують в собі державні початки і комерційні можливості приватних господарюючих суб'єктів, що додають їм мобільність. При цьому з погляду ведення господарської діяльності органи місцевого самоврядування близькі до комерційних організацій, оскільки виступають на ринку як самостійні і рівноправні суб'єкти економічних відносин. Але на відміну від комерційних організацій, ціль яких полягає у отриманні прибутку на користь учасників цих організацій, муніципальні структури не можуть використовувати ні перераховані ресурси, ні отриманий від їх експлуатації прибуток в сферах, не пов'язаних з інтересами населення, утворюючого місцеве співтовариство.

Розробка муніципальних цільових програм розвитку і підтримки підприємництва, програм взаємодії бізнесу і місцевого самоврядування, орієнтованого на пріоритетні напрями розвитку економіки території, необхідна для створення сприятливого середовища розвитку підприємницької ініціативи найактивнішої частини населення, формування всіх елементів ринкової інфраструктури, підвищення професійного і морально-етичного рівня, кваліфікації і компетентності підприємців на регіональному рівні.

В нашій країні роль малого бізнесу постійно і неухильно зростає. Мале підприємство покликане розв'язати такі важливі проблеми в сьогоднішній економіці, як: значно і без істотних капітальних вкладень розширити виробництво багатьох споживацьких товарів і послуг з використанням місцевих джерел сировини; створити умови для працевлаштування робочої сили, яка звільнюється на великих підприємствах; прискорити науково-технічний прогрес; скласти позитивну альтернативу кримінальному бізнесу і багато інших.

Основними принципами підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва в рамках реалізації муніципальної політики є:

- 1) порядок обігу суб'єктів малого і середнього підприємництва за наданням підтримки;
- 2) доступність інфраструктури підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва для всіх суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 3) рівний доступ суб'єктів малого і середнього підприємництва, відповідних критеріям, передбаченим державними, регіональними і муніципальними програмами розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва, муніципальними програмами розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва, до участі у відповідних програмах.

Сьогодні, в умовах спрямованості зовнішньої політики України на співпрацю й активні торгівельні відносини із розвиненими західноєвропейськими державами та Росією, актуальним стає вивчення та запровадження в країні кращого зарубіжного досвіду, в тому числі в питаннях аналізу державної політики та застосування програмно-цільових методів у сфері розвитку та підтримки малого підприємництва.

У зв'язку з цим важливою функцією центральної влади є методична допомога органам місцевого самоврядування в питаннях формування та реалізації комплексу ефективних програмних заходів за рахунок максимального використання наявного ресурсного, виробничо-технологічного та кадрового потенціалу.

Кожна міська програма повинна відображати особливості відповідного періоду становлення сектору малого підприємництва з урахуванням загальнодержавних пріоритетів, а також специфічні завдання щодо створення найбільш сприятливих умов для розвитку підприємництва в певному місті на конкретному етапі.

Міська програма підтримки малого підприємництва (далі – Програма) є одним з важливих інструментів реалізації на місцевому рівні державної політики підтримки малого підприємництва, активної місцевої політики, політики зайнятості населення та інвестиційно-інноваційної стратегії держави. Програма відображає систему цілей, завдань, цільових показників і комплексу заходів для їхнього досягнення і реалізації.

Державним комітетом з питань регуляторної політики та підприємництва перед початком розробки програм підтримки розвитку підприємництва на певний період розробляються методичні рекомендації щодо формування і реалізації відповідних регіональних та місцевих програм, що покликані полегшити, систематизувати та структурувати процеси розробки та виконання програмних заходів.

Проте, ці рекомендації, здебільшого, враховують особливості розвитку малого підприємництва на регіональному рівні у той час, як найбільш наближеним до об'єкта впливу цих програм – підприємців – є міський рівень. Органи місцевого самоврядування мають відповідні повноваження для здійснення підтримки малого бізнесу, а також є зацікавленими у досягненні високого ступеня розвитку цього сектору, оскільки підприємництво є не тільки джерелом значних надходжень до міських бюджетів, але й забезпечують населення необхідними товарами та послугами у належному обсязі та належної якості, а також сприяють підвищенню рівня соціально-економічного розвитку міста, покращенню його репутації та інвестиційної привабливості.

Таким чином, розробка і реалізація саме міських програм підтримки малого підприємництва може стати потужним поштовхом до сприяння високому розвитку малого бізнесу і економічного середовища міста в цілому. Тому у даній роботі було розроблено деякі методичні рекомендації щодо формування і реалізації міських програм підтримки малого підприємництва на основі відповідних рекомендацій Держкомпідприємництва для регіональних програм.

До основних напрямків підтримки малого підприємництва належать:

1. Упорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності. Оптимальне нормативне регулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні передбачає усунення правових, економічних та адміністративних перешкод в реалізації права на підприємницьку діяльність.

У даному напрямку виконуються наступні завдання:

а) Впровадження регуляторної політики, тобто проведення аналізу регуляторного впливу проектів регуляторних актів; підготовка проектів регуляторних актів; оприлюднення проектів регуляторних актів з відповідним аналізом регуляторного впливу, а також відкриті обговорення за участю представників громадськості; виконання заходів з відстеження результативності дії регуляторних актів та їх перегляд (проведення наукових досліджень і соціологічних опитувань, запровадження телефону довіри для підприємців); оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності.

б) Вдосконалення роботи дозвільних центрів з метою спрощення і прискорення процедур започаткування бізнесу і отримання дозвільних документів. Для цього необхідно створити механізми для залучення всіх дозвільних органів до системи видачі дозволів за принципом «єдиного офісу»; покращити матеріально-технічне забезпечення дозвільних центрів для надання їм можливості електронного консультування клієнтів; налагодити механізм контролю й перевірки даних.

в) Здійснення нормативного регулювання, адекватного рівню ринкових відносин, яке полягає у вдосконаленні політики щодо стягнення місцевих податків і зборів, а також підготовці пропозицій центральним органам державної влади з питань удосконалення нормативно-правової бази, що регулює сферу підприємництва.

г) Формування ефективної системи правового захисту підприємців, яка передбачає: забезпечення правового регулювання порядку здійснення перевірок підприємницької діяльності контролюючими органами; забезпечення рівноправності підприємницької діяльності підприємствам всіх форм власності; захист підприємництва від бюрократичного тиску, запровадження дисциплінарної та адміністративної відповідальності органів місцевої влади за порушення встановлених регуляторних процедур; недопущення рейдерства та кримінального рекету; захист інтелектуальної власності.

2. Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка. Розвитку цього напрямку сприяє наказ Міністерства економіки і Держкомпідприємництва «Про затвердження рекомендацій щодо порядку часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів» [2], згідно з яким органи місцевого самоврядування мають право використовувати кошти місцевого бюджету для часткового відшкодування кредитів суб'єктів малого бізнесу, що значно зменшує фінансовий тягар для підприємців і сприяє активізації процесів розпочинання власної справи незайнятими особами. Цей напрямок передбачає також створення в місті стабільної і гнучкої системи фінансово-кредитної підтримки, що включає спрощення доступу малих підприємств до кредитних та інвестиційних ресурсів.

3. Ресурсне та інформаційне забезпечення, формування інфраструктури підтримки підприємництва. У рамках цього напрямку необхідно створювати бази даних щодо фондів нежитлових приміщень, незавершеного будівництва, виробничих площ і невстановленого обладнання; забезпечити доступ до

майнових баз даних; використовувати понижуючий коефіцієнт при розрахунку орендних ставок для малих підприємств, що працюють за пріоритетними напрямками, та для підприємців-початківців; створювати умови для розвитку товарних і фондових бірж, мережі прокату устаткування, техніки, інших об'єктів інфраструктури; формувати мережі регіональних та міських лізингових компаній.

Значна увага у Програмі повинна приділятися питанням підвищення кваліфікації кадрів малого підприємництва та навчання незайнятого населення міста основам підприємницької діяльності, що здійснюється шляхом: навчання зареєстрованих безробітних за професіями, що дають змогу займатися підприємницькою діяльністю; розробки спеціальних навчальних програм для залучення до підприємництва соціально незахищених категорій населення (інвалідів, жінок, молоді, звільнених у запас військових); здійснення професійної підготовки і підвищення кваліфікації підприємців; розробки та тиражування навчально-методичних матеріалів та посібників з основ малого бізнесу; запровадження спеціального навчального курсу для учнів та студентів тощо.

Інформаційне забезпечення суб'єктів малого підприємництва передбачає: створення єдиного реєстру суб'єктів підприємницької діяльності; створення комп'ютерної мережі і забезпечення доступу суб'єктів підприємництва до ділової інформації; розробку та розповсюдження пакетів типових документів, програмного забезпечення в сфері бухгалтерської та податкової звітності; створення на міському веб-сайті спеціалізованої сторінки для інформування суб'єктів підприємницької діяльності; використання інноваційних ідей, «ноу-хау», високих технологій; видання інформаційних вісників, довідників, буклетів, використання можливостей телебачення і преси для оперативного інформування; участь у тематичних телевізійних і радіопередачах.

Формування розвиненої інфраструктури повинно базуватись на принципах адекватності, відповідності, раціонального територіального розміщення, функціональної концентрації, доступності, залучення державних і недержавних ресурсів.

Важливим завданням міських програм є впорядкування діяльності існуючих об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва та координація процесів створення і розвитку нових установ, їх організаційне та методичне забезпечення.

Значний науковий потенціал сприяє розвитку інноваційної діяльності, але створення умов для використання цього потенціалу є завданням місцевої влади. Для цього необхідно створювати механізми захисту інтелектуальної власності, співпраці наукових і виробничих організацій, сприяти створенню технологічних парків, консалтингових компаній у сфері інновацій тощо.

Формування сприятливого підприємницького середовища потребує подальшого розвитку мережі міських громадських і професійних об'єднань підприємців (спілок, асоціацій, агенцій, ліг, торгово-промислової палати та ін.), діяльність яких спрямована на захист інтересів малого бізнесу, а також створення ефективних механізмів взаємодії місцевих органів влади з самоврядними організаціями малого бізнесу.

Крім того, рекомендується для кожного заходу визначати критерії виконання, що полегшить оперативний контроль реалізації програми, а також прискорить виправлення відхилень та недоліків. Ці показники доцільно не тільки відстежувати за фактичними даними, але й планувати, при цьому планові показники повинні бути адекватними та обґрунтованими і слугувати базою для порівняння під час оцінки.

Висновки. Отже, подібна форма відстеження виконання Програми забезпечить контроль її виконання з одночасним виявленням відхилення та місця його виникнення. Також доцільно визначати кількісну характеристику показників за короткостроковими періодами, щоб забезпечити поточний контроль.

Відносно процесу розробки Програми, рекомендується на етапі розробки проекту програми, з урахуванням пропозицій експертів, формулювати ці пропозиції зокрема для подання центральним органам влади, щоб забезпечити зворотний зв'язок між центральною владою і місцевими споживачами результатів програми і політики підтримки підприємства. Такий підхід забезпечить формування політики підтримки у напрямку знизу, а не зверху і врахування реальних потреб підприємців. У цьому випадку розробник і виконавець Програми виступає ланкою, засобом комунікації між державою і громадою.

Таким чином, основними рекомендаціями щодо розробки Програми є формування переліку показників результативності, залучення громадськості у процес планування та обговорення заходів, а також забезпечення зворотного зв'язку між органами центральної влади та місцевими підприємцями.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про сприйняття розвитку малого підприємництва в Україні» від 10 червня 2012 р. № 2157 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakonz.rada.gov.ua/laws/show/2157_14.
2. Наказ 06.03.2006 № 82/20 «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проєктів» // Міністерство економіки України. Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_98/pg_izwloz.htm.
3. Варналій З. С. Мале підприємництво України як чинник регіонального розвитку : стан та перспективи / З. С. Варналій // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 4. – С. 64–73.
4. Виговська В. В. Малий бізнес України : сучасний стан і тенденції розвитку / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 59–63.
5. Проблемы развития малого и среднего бизнеса на Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://divitis.uaprom.net/a30165-problemmy-razvitiya-malogo.html>.
6. Украинский опыт развития малого и среднего бизнеса: ошибки и достижения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://research.by/pdf/Seminars/2003/20030924/01Liapin.pdf>.
7. Розвиток і підтримка підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/>.
8. Удел украинского малого бизнеса – торговля и сектор услуг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://archive.kontrakty.ua/gc/2007/5/21detskijj-ad.html>.
9. Сатир В. В. Економіко-математичне моделювання впливу на державне регулювання економіки / В. В. Сатир // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3. – С. 256–270.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro spryynyattya rozvytku maloho pidpryyemnytstva v Ukraini» vid 10 chervnya 2012 r. № 2157 [Internet]. Available from : <http://zakonz.rada.gov.ua/laws/show/2157_14>.
2. Nakaz 06.03.2006 № 82/20 «Pro zatverdzhennya Rekomendatsiy shchodo poriyadku chastkovoho vidshkoduvannya z mistsevykh byudzhetyv vidstokovykh stavok za kredyty, zaluchenymy sub"yektamy maloho i seredn'oho pidpryyemnytstva dlya realizatsiyi investytsiynykh proektiv» / Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Derzhavnyy komitet Ukrainy z pytan' rehulyatornoyi polityky ta pidpryyemnytstva [Internet]. Available from : <http://www.uazakon.com/documents/date_98/pg_izwloz.htm>.
3. Varnaliy, Z. S. (2004) Small business Ukraine as a factor of regional development: status and prospects. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, 4, pp. 64–73.
4. Vyhov's'ka, V. V. (2009) Small business of Ukraine: modern state and trends of development. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, 1(91), pp. 59–63.
5. Problems of development of small and medium-sized businesses in Ukraine [Internet]. Available from : <<http://divitis.uaprom.net/a30165-problemmy-razvitiya-malogo.html>>.
6. Ukrainian experience in the development of small and medium-sized businesses: errors and achievements [Internet]. Available from : <<http://research.by/pdf/Seminars/2003/20030924/01Liapin.pdf>>.
7. Development and support of entrepreneurship [Internet]. Available from : <<http://www.dkrp.gov.ua/>>.
8. Destiny of Ukrainian small business – trade and services sector [Internet]. Available from : <<http://archive.kontrakty.ua/gc/2007/5/21detskijj-ad.html>>.
9. Satyr, V. V. (2011) Economic modeling of the impact on government regulation of the economy. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, 3, pp. 256–270.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2014.

Рецензенти: О. А. Карлова, д.е.н., професор, Харківська національна академія; О. В. Коломицева, д.е.н., професор, зав. кафедри економічної кібернетики і маркетингу ЧДТУ.